

University of Groningen

De groene tinten van GroenLinks

Lucardie, Anthonie

Published in:
De Helling

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
1992

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):
Lucardie, A. (1992). De groene tinten van GroenLinks. *De Helling*, 5(3), 21-23.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

foto: Rob Huibers/HH

DE GROENE TINTEN VAN GROEN LINKS

Groen Links wil graag gezien worden als een groene partij. Maar wat gaat er achter het oppervlakkige beeldmerk 'groen' schuil? PAUL LUCARDIE ziet vier groene tinten: de lichtgroene eco-opportunisten, de diepgroene eco-centristen, de roodgroene eco-socialisten en de blauwgroene eco-liberalen. Welke tint groen is kleurbepalend?

Het zal geen verbazing wekken dat het grootste deel van het partijkader van Groen Links zich op groene ideeën oriënteert. Er zullen maar weinig partijleden zijn die een afkeer hebben van het etiket 'groen', tenminste als het woord duidt op bezorgdheid over milieuvervuiling en niet op een mystiek getinte levens- en wereldbeschouwing. In deze betekenis is Groen Links zeker een 'groene partij'.

De meeste afgevaardigden op het op het tweede congres van Groen Links in december 1991, zo'n zeventig procent, toonden zich dan ook zeer bezorgd over het milieu. Voor dertig procent van de congresgangers was milieuvervuiling het meest urgente probleem in de wereld en meer dan eenderde achtte het het op één na urgentste probleem - vaak na 'armoede in de Derde Wereld', een probleem dat natuurlijk ook wel iets met

milieuvervuiling te maken heeft.

eco-opportunisten

Opmerkelijk is dat toch nog bijna dertig procent van de geënquêteerden de vervuiling van het milieu op een derde of lagere plaats zette, na armoede in de Derde Wereld, werkloosheid, democratisering, gelijke rechten voor mannen en vrouwen, bewapening, discriminatie of criminaliteit. Men kan moeilijk beweren dat deze groep groen is, hooguit is ze *lichtgroen*. Deze categorie partijleden wijst dan ook de uitspraak 'Groen Links moet meer nadruk op 'groen' leggen' af.

In deze groep accepteert men de naam 'Groen Links' niet zozeer om principiële als wel om *opportunistische* redenen: de rest van de partij wilde hem nu eenmaal, de naam

zou kiezers aantrekken, Europese zusterpartijen noemen zich ook groen. Het woord 'groep' houdt overigens niet enige vorm van organisatie in: Groen Links kent geen anti-groene factie of vleugel. De opportunistische groep valt evenmin samen met één 'bloedgroep', al zijn de oud-leden van de CPN er wel duidelijk oververtegenwoordigd.

diepgroen: eco-centristen

De zeventig procent van de ondervraagde kaderleden die wél overwegend groen is, vormt nog minder één groep. Groen Links kent echter wel verschillende schakeringen 'groen': de diepgroenen, de roodgroenen en de blauwgroenen.

Slechts een minderheid van nog geen twintig procent kan tot de diepgroene of smaragd-groene *eco-centristen* gerekend worden. Eco-centristen stellen het natuurlijk milieu centraal in de politiek, ze hechten meer belang aan de natuur dan aan de mens. De mensheid maakt volgens hen maar een ondergeschikt onderdeel uit van die natuur. Krap een vijfde van de geënquêteerde congresgangers onderschreef de stelling 'als het zou gaan tussen het voortbestaan van de natuur of het voortbestaan van de mens, kies ik voor de natuur'. Deze groep bestaat voor bijna de helft uit oud-leden van de PPR, maar nieuwe leden zijn eveneens enigszins oververtegenwoordigd.

Voor eco-centristen is herstel van een harmonische verhouding tussen mens en natuur het belangrijkste doel. Milieuvervuiling beschouwen zij vooral als een gevolg van menselijke overmoed en arrogantie ten opzichte van de natuur. Sommige ecologen wijten die verkeerde houding aan de *Joods-Christelijke traditie* die de mens als Gods evenbeeld en heer der Schepping zou voorstellen. Eco-feministen zien het *patriarchaat* als de belangrijkste factor waarom wij 'de natuur verkrachten'. Anderen leggen de schuld bij het *wetenschappelijke en technologische denken* dat de natuur tot object van onderzoek en manipulatie zou reduceren. Weer anderen wijzen op een combinatie van factoren, waarin naast wetenschap en technologie ook het *kapitalisme* een kwalijke rol speelt. Het kapitalisme is echter ook voor de laatste genoemde eco-centristen niet de hoofdpersoon in het complot.

roodgroen: eco-socialisten

Daarentegen is voor Groen Linkse kaderleden die *eco-socialisten* oftewel 'roodgroenen' genoemd kunnen worden het kapitalisme wél de grote boosdoener. Deze groep kent hoge urgentie toe aan het milieuprobleem, maar wil niet de mens ondergeschikt aan de natuur maken. Het voortbestaan van de mens vereist echter radicale maatregelen, die indruisen tegen heersende economische belangen. Het kapitalisme brengt immers een voortdurend streven naar winst en kapitaalvorming met zich mee waaraan het mi-

lieu wordt opgeofferd. De macht van het kapitaal moet gebroken worden, van bovenaf door de overheid - nationalisatie en planning -, van onderop door de arbeiders - economische democratisering -, of op beide niveaus. Wellicht moet ook de grond worden genationaliseerd en het erfrecht worden afgeschaft: veel kapitalisten vergaren kapitaal meer voor hun kinderen dan voor zichzelf.

Voor eco-centristen is herstel van een harmonische verhouding tussen mens en natuur het belangrijkste doel. Milieuvervuiling beschouwen zij vooral als een gevolg van menselijke overmoed en arrogantie ten opzichte van de natuur

zelf (omdat ze toch geen tijd hebben zelf van hun rijkdom te genieten).

Wanneer we positieve reacties op uitspraken over afschaffing van erfrecht, nationalisatie van bedrijven en zeggenschap voor arbeiders als aanwijzingen voor socialisme beschouwen, kunnen we ongeveer eenkwart van de geënquêteerde congresgangers als eco-socialisten classificeren. Evenmin als de vorige twee categorieën mogen de eco-socialisten een echte groep genoemd worden, ook al kon men op het congres wel een zekere ontwikkeling in die richting bespeuren. Oud-PSP'ers waren oververtegenwoordigd in deze categorie, zoals te verwachten viel, maar eco-socialisten kwamen eveneens voort uit CPN, PPR en zelfs EVP.

blauwgroen: eco-liberalen

Blijft over een vierde categorie, de blauwgroenen. Deze groenen voeren milieuproblemen en het voortbestaan van de mens hoog in het vaandel maar achten andere maatschappelijke stelsels niet beter dan het kapitalisme in staat die problemen op te lossen. Binnen het bestel van de markteconomie acht men echter wel hervormingen wenselijk en mogelijk. De overheid dient krachtiger in te grijpen, vervuiling zwaarder te belasten en vervuilende bedrijven zonnig te sluiten.

Deze groep Groen Linkse kaderleden, die - bij gebrek aan betere termen - *eco-reformisten* of *eco-liberalen* genoemd kunnen worden, bestond voor bijna de helft uit ex-PPR-leden - die ongeveer eenderde van alle geënquêteerde afgevaardigden uitmaakten. Maar de eco-liberale stroming telde ook aanhangers uit CPN en PSP, ook werd zij gesteund door een belangrijk aantal nieuwe leden. Op het congres vormden de eco-reformisten, net al de andere stromingen, een zeer losse groep. Ze waren naar mijn indruk sterk vertegenwoordigd aan de top van de partij.

programmatische invloed

De vier geschetste stromingen - van oppor-

tunistisch groen tot diepgroen - lieten alle hun sporen na in het manifest dat op het laatste congres vastgesteld werd. Het eindprodukt is dan ook nogal gemengd van kleur. Het ontwerp ademde vooral een *eco-reformistische* geest, maar door een aantal radicale amendementen aan te nemen, gaf het congres de tekst uiteindelijk een meer *eco-socialistische* teneur. Bij de formulering van

Groen Linkse doelstellingen kwam 'een leefbaar milieu en herstel van ecologisch evenwicht' op de tweede plaats, na 'een democratische rechtsstaat'. De huidige economische 'groeidwang' zou moeten verdwijnen, 'ecologische politiek bepaalt de grenzen van het economisch beleid' en vereist 'selectieve krimp en groei'. De door Groen Links gewenste economische orde 'staat haaks op de huidige kapitalistische markteconomie, omdat marktmechanismen een rol spelen binnen het kader van een globale planning op hoofdlijnen'. Deze economische orde onderscheidt zich echter ook van een centrale planeconomie door 'marktmechanismen en een democratische inbreng van producenten en consumenten'.

Eco-centristen zullen het manifest nog te weinig 'groen' vinden. Waarschijnlijk betreuren zij dat de allereerste versie in 1990 zo snel van tafel werd geveegd. In *Het begin van de toekomst* stond immers 'de mens is er voor de natuur, de natuur is er niet voor de mens' (pagina 8) en werd meer nadruk gelegd op 'een groene wending' in denken en handelen dan in de in 1991 vastgestelde tekst.

De *eco-opportunistische* - of liever gezegd - de niet-zo-groene stromingen in Groen Links kunnen allemaal wel iets van hun gading in het manifest vinden. Voor de *feministen* is er naast kritiek op de te strikte verdeling tussen privé sfeer en openbare sfeer - die vrouwen zou beperken in hun ontplooiing - het streven naar herverdeling van onbetaalde en betaalde arbeid. Voor de *socialisten* is er de reeds vermelde afkeer van de kapitalistische markteconomie, maar zijn er ook uitspraken over herverdeling van macht, kennis, bezit, arbeid en inkomen. Voor de *liberalen* (die zich binnen Groen Links net als vroeger in de PPR liever 'libertair' noemen) valt er vrij veel te vinden over individuele vrijheid en zelfstandigheid, pluriformiteit van leefstijlen, grondrechten en individueel verantwoordelijkheidsbesef. De *ethisch-christelijke of evangelisch-radical*e stroming was onder de congresgangers weliswaar zeer zwak vertegenwoordigd, maar in het manifest toch wel herkenbaar - zij het meer impliciet dan expliciet: in de nadruk op

solidariteit en rechtvaardigheid, mentaliteitsverandering (overigens ook een geliefd thema bij eco-centristen), geweldloze vredespolitiek en 'verantwoordelijkheidsbesef voor het geheel' (anders dan de liberale verantwoordelijkheid voor het eigen leven). Zelfs de visie op de staat als een voorwaardenscheppende overheid die zoveel mogelijk taken toewijst aan lokale organen en maatschappelijke instellingen vertoont christelijke, of - exacter - christen-democratische trekken.

postmoderne ideologie?

Een soortgelijke mengeling van opvattingen troffen we in de reacties van de congresgangers op onze enquêtevragen aan. Zo stemde een niet te verwaarlozen minderheid - tussen achttien en dertig procent - in met liberale kritiek op overheidsbemoeienis. Hervredering van arbeid sprak ruim tachtig procent aan, nivellering van inkomens iets minder dan vijftig procent. Ruim eenderde vond dat tegen een vreemde bezetting alleen geweldloos verzet gepleegd mocht worden. Dit ethisch pacifisme kwam niet alleen voor bij christelijke afgevaardigden - ongeveer twintig procent van de ondervraagden - maar ook bij onkerkelijken en aanhangers van andere godsdiensten.

Zo op het eerste gezicht vormen zowel het manifest als de uitkomsten van de enquête een bont palet van ideologische kleuren, die echter zelden 'vloeken'. Scherpe tegenstellingen zijn er niet, maar dat komt ook omdat de partij zich wijselijk weinig met langetermijn-beleid of utopieën inlaat maar vooral met beleid voor de korte en middellange termijn. Daarover zijn de kaderleden redelijk eensgezind. Concrete uitspraken over basisinkomen, NAVO-lidmaatschap, arbeidstijdverkorting, individualisering van belastingen en uitkeringen en milieubelasting kregen brede instemming, opklimmend van vierenzestig procent (basisinkomen) tot achtennegentig procent (ecotax).

Meer dan dit soort ideologische brokstukken of *issue-positions* kan van een postmoderne kaderpartij als Groen Links waarschijnlijk niet gevraagd worden. Ontwikkeling van een nieuwe ideologie - ecologisme bij voorbeeld - of van een eco-socialistische utopie, zou het yuppige kader niet alleen in facties en vleugels verscheuren maar ook gauw gaan vervelen.

liberale hegemonie

Volstrekt ideologie-loze politiek is echter in feite onmogelijk, politieke problemen kunnen immers niet louter zakelijk of 'technisch' opgelost worden maar vereisen telkens een keuze vóór of tegen bepaalde belangen en waarden. Een pragmatische, *issue-gerichte* politiek kan die keuze niet vermijden, hooguit verbloemen. Heersende belangen en waarden worden dan als vanzelfsprekende randvoorwaarden aanvaard en niet ter discussie gesteld. In het huidige tijdsgewricht zijn het voornamelijk liberale waarden en kapitaalsbelangen die min of

meer vanzelfsprekend het politieke denken en handelen bepalen. Een eco-reformistisch of eco-liberaal beleid is dan het maximaal haalbare.

De komende tien jaar kan die liberale hegemonie weer verdwijnen en plaats maken voor een (eco-)socialistische renaissance, wanneer blijkt dat de milieuproblemen niet

bezig (dierenbevrijdingsfronten bij voorbeeld). Groen Links kan ook op dit punt vooroplopen - maar natuurlijk niet te ver voorop, dan raakt de voorhoede de achterban kwijt.

Voorlopig zal de eco-centrische stroming binnen Groen Links wel een minderheid blijven (anders dan bij De Groenen, waar ze

In het huidige tijdsgewricht zijn het voornamelijk liberale waarden en kapitaalsbelangen die min of meer vanzelfsprekend het politieke denken en handelen bepalen. Een eco-reformistisch of eco-liberaal beleid is dan het maximaal haalbare

opgelost worden in het huidige kapitalistische bestel. Die kans lijkt me (helaas) vrij groot. Voor de eco-socialisten in Groen Links wordt die sombere, vuilere toekomst dan tenminste verguld door een toenemende invloed. In hun kielzog zullen minder groene socialisten misschien ook weer meer gehoor vinden voor hun kritiek op het kapitalisme.

Op nog iets langere termijn - in de loop van de volgende eeuw - zou een vorm van ecologisme de heersende ideologie kunnen worden, als gevolg van de rampen die bij voorbeeld Meadows c.s. in *De grenzen voorbij* ons voorspellen: uitputting van hulpbronnen, vervuiling van water en bodem, ineenstorting van landbouw en industrie op wereldschaal, massale sterfte niet alleen 'elders' maar ook 'hier'. Een mystiek getinte solidariteit met de natuur zou de mensheid in al die ellende wellicht enige troost bieden. Aan de andere kant is afkeer van de vervuilde natuur dan ook heel goed mogelijk. Daarentegen zou juist als de rampen uitblijven en de welvaart (langzaam) stijgt en geleidelijk beter verdeeld wordt, ook de *solidariteit* kunnen groeien. In de ontwikkeling van de mens zou immers een optimistisch beschouwer een gestage uitbreiding van solidariteit kunnen waarnemen, van de eigen stam of clan (in prehistorische tijden) naar de stadstaat in de oudheid, de nationale staat in de moderne periode (vanaf de Middeleeuwen in Europa en Japan, vanaf de vorige eeuw ook elders) en de mensheid als geheel in de huidige (postmoderne) tijd. Die ontwikkeling wordt vooral geleid door welvarende elites, intellectuelen en staatslieden, die hun onmiddellijke behoeften bevredigd hebben en zich de weelde van solidariteit met verre vreemden kunnen veroorloven. In een ernstige crisis vallen helaas ook zij terug in beperkte saamhorigheid met de eigen stam en moordden andere stammen uit, zoals we dagelijks op het journaal kunnen zien.

Niettemin zou na oplossing van de crises verdere ontwikkeling denkbaar zijn, in de richting van solidariteit met niet alleen de mensheid maar ook met dieren en zelfs planten. Sommige mensen zijn daar al actief mee

een meerderheid vormt), al spreekt ze ook een deel van de nieuwe leden aan. Groen Links zal wel geleidelijk *groener* worden, al was het alleen maar omdat de naam meer groenen aantrekt en de 'opportunisten' die nu nog uit loyaliteit, luiheid of hoop op andere tijden lid zijn gebleven tenslotte zullen afhaken of uitsterven. ▼

Paul Lucardie

Paul Lucardie is wetenschappelijk medewerker van het Documentatiecentrum Nederlandse Politieke Partijen in Groningen